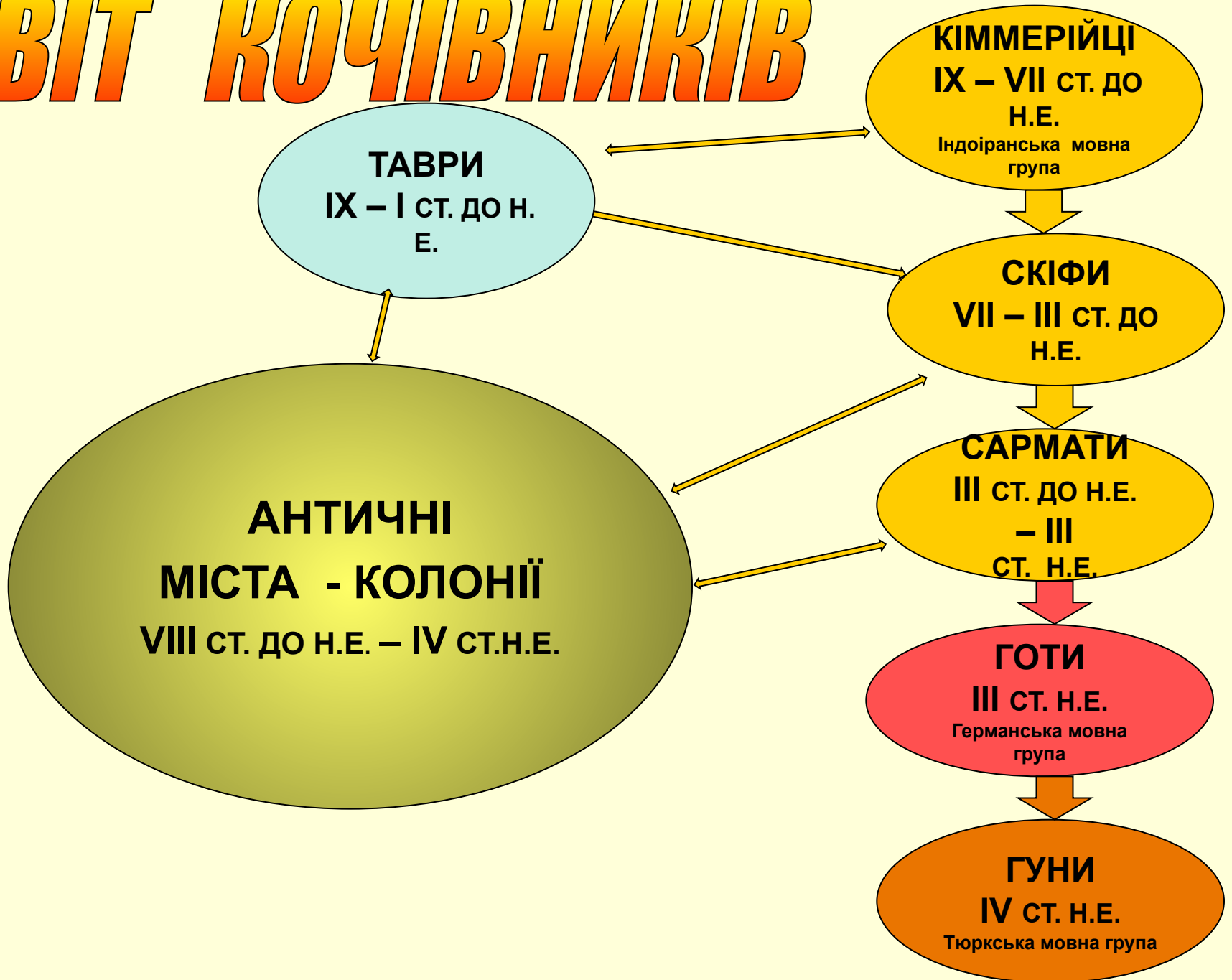

СВІТ КОЧІВНИКІВ

КИММЕРІЙЦІ

IX – VII СТ. ДО Н.Е.

МІЖ ДОНОМ ТА ДНІСТРОМ + КРИМСЬКИЙ П-ІВ

- **ГОМЕР “ОДІССЕЯ”** – VIII СТ. ДО Н.Е.
(“ Дивні дояри кобилиць і молокоїди ”)
- **ГЕРОДОТ “ІСТОРІЯ”** - V СТ. ДО Н.Е.
- НАЩАДКИ ПЛЕМЕН ЗРУБНОЇ КУЛЬТУРИ
- ГОЛОВНІ ЗАНЯТТЯ: **КОЧОВЕ СКОТАРСТВО (КОНЯРСТВО)**
ЗАВОЙОВНИЦЬКІ ПОХОДИ (Фрігійське царство
Лідійське царство
Урарту
Ассирія
Передня Азія
Мала Азія)
- **ПЕРШІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НАВЧИЛИСЯ ВИПЛАВЛЯТИ ЗАЛІЗО**
- СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ПОЧАТОК ПРОЦЕСУ ВИДІЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЗНАТІ – ВОЖДІВ (ЦАРІВ - *Геродот*)
- **ПОВНОЦІННУ ДЕРЖАВУ СТВОРИТИ НЕ ВДАЛОСЯ**

ДОБА БРОНЗИ І РАНЬОГО ЗАЛІЗА
на ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
 (друга половина III – початок I тис. до н.е.)
 Масштаб 1 : 10 000 000

Північні межі розселення
 племен скотарів доби бронзи:

- племена ямної культури (XXIII – XVIII ст. до н.е.)
- племена катакомбної культури (XXII – XVII ст. до н.е.)
- племена зрубної культури (XIV – VIII ст. до н.е.)

Південні межі розселення
 землеробських племен доби бронзи:

- племена шнурової кераміки (XXIV – XV ст. до н.е.)
- племена тшинецько-комарівської культури (XV – XI ст. до н.е.)

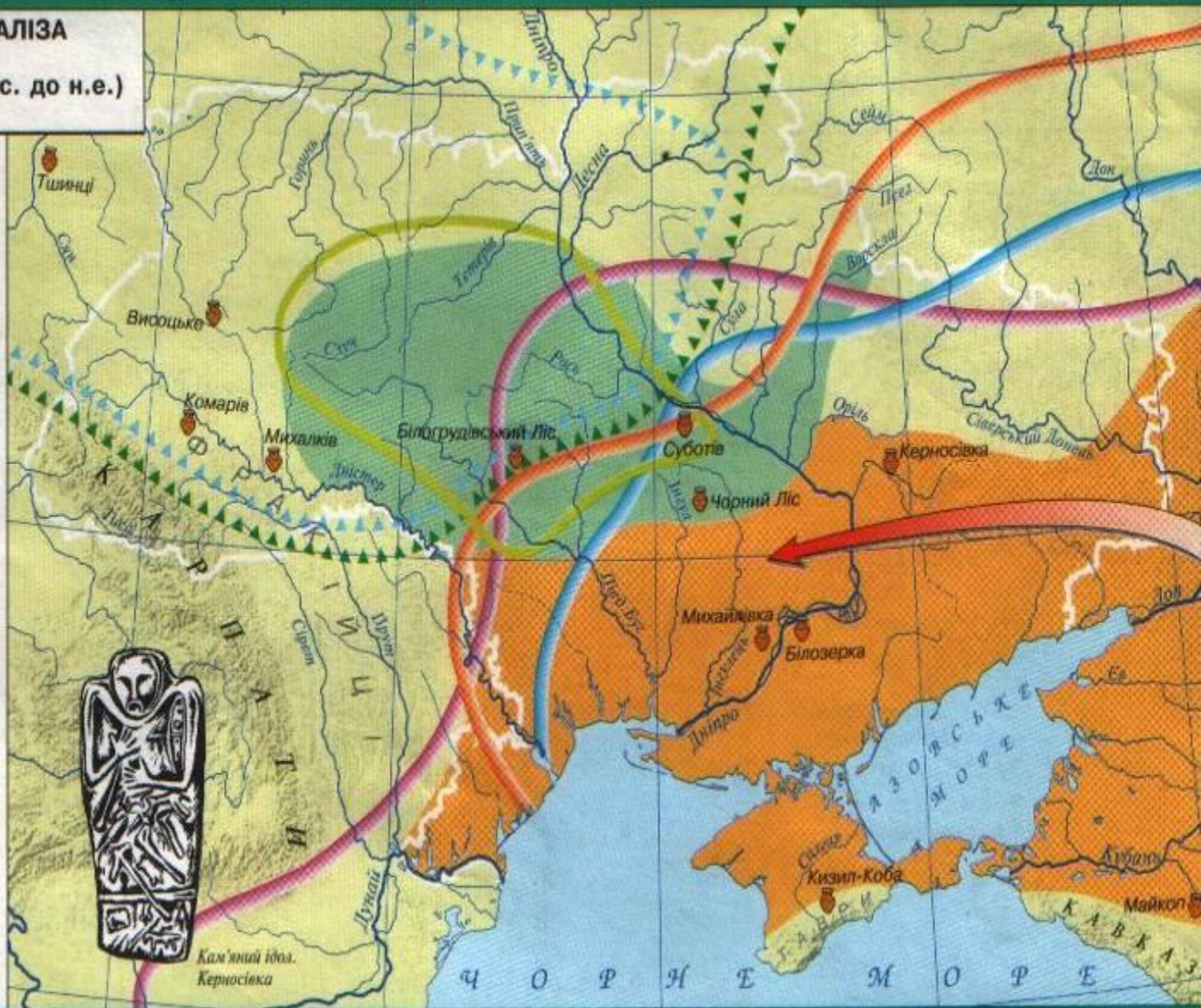
 Район розселення племен білогородської культури (XI – IX ст. до н.е.)

Райони розселення племен доби раннього заліза:

- праслов'янські племена чорноліської культури (IX – VII ст. до н.е.)
- кіммерійці (X – VII ст. до н.е.)

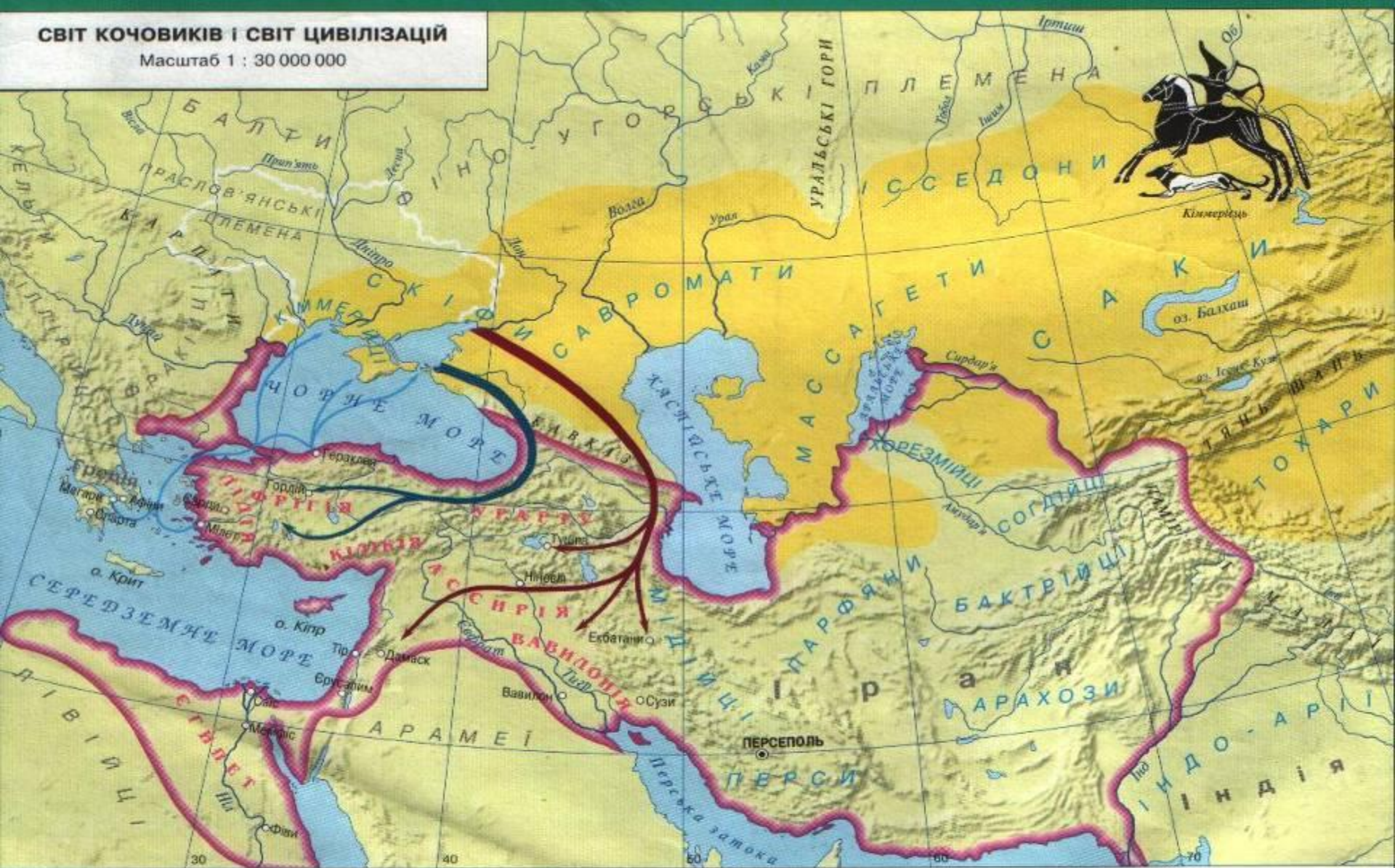
 Місця знахідок видатних пам'яток

 Переселення скіфів у середині VII ст. до н.е.

СВІТ КОЧОВИКІВ І СВІТ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Масштаб 1 : 30 000 000

САКИ

Індо-іранські (арійські) племена у VII ст. до н.е.

Район розселення кочових племен

ФРІГІЯ

Близькосхідні держави VIII – VII ст. до н.е.

Походи киммерійців у VIII ст. до н.е.

Походи скіфів у VII ст. до н.е.

Шляхи грецької колонізації Північного Причорномор'я у VII – VI ст. до н.е.

Межі Перської держави наприкінці VI ст. до н.е.

СКІФИ

ГЕРОДОТ "ІСТОРІЯ

І СТ. ДО Н.Е.

СКІФИ-КОЧІВНИКИ - СТЕПОВІ Р-НИ НА СХІД ВІД ДНІПРА

ЦАРСЬКІ СКІФИ – ПРИАЗОВ'Я, СТЕПОВИЙ КРИМ

СКІФИ-ОРАЧІ – ЛІСОСТЕПОВА ЗОНА ПРАВОБЕРЕЖЖЯ

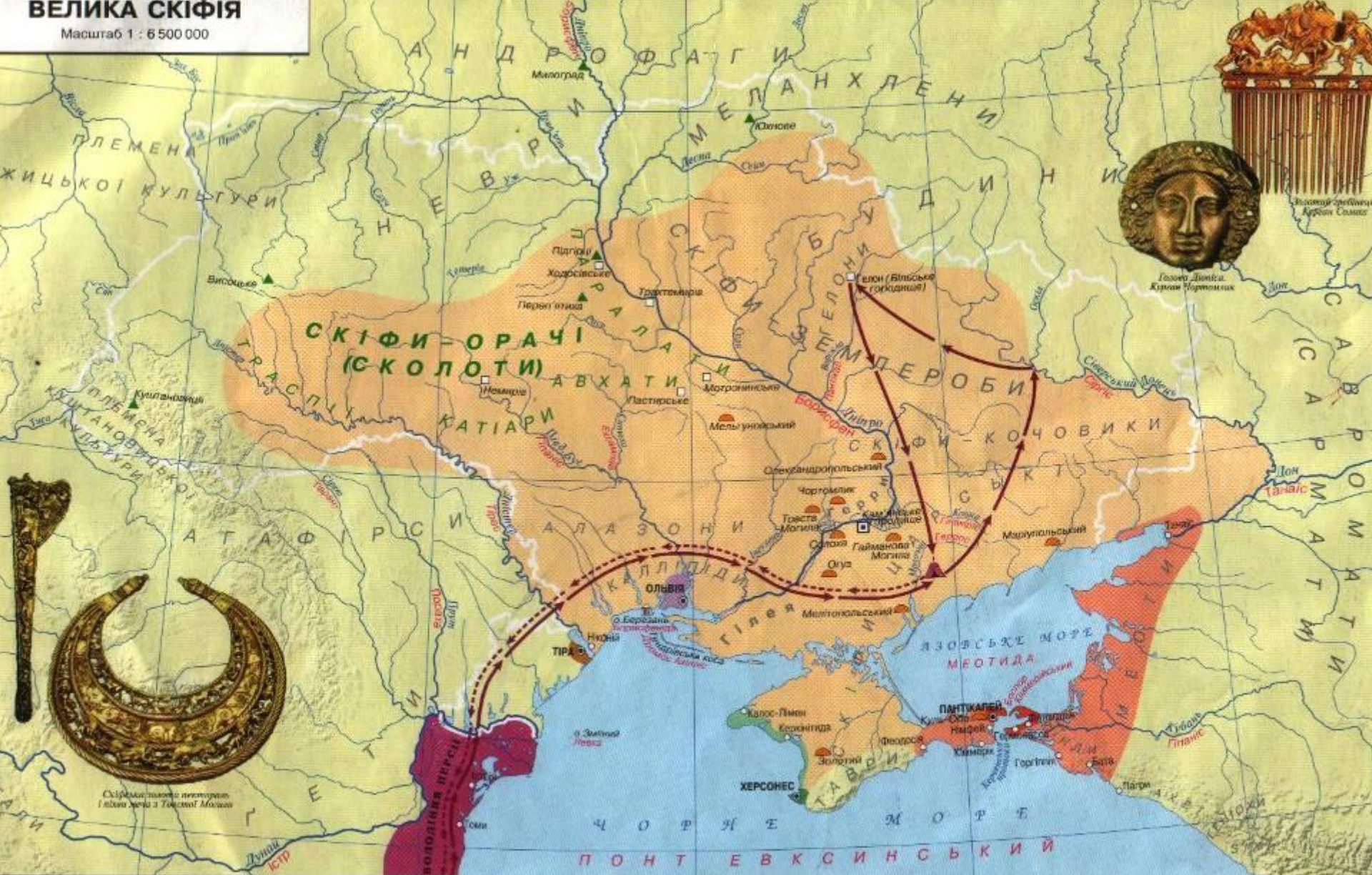
СКІФИ-ЗЕМЛЕРОБИ - ЛІВОБЕРЕЖЖЯ ДНІПРА

- **679 – 585 РР. ДО Н.Е.** – ЗАВОЙОВНИЦЬКІ ПОХОДИ: АССИРІЯ
ПЕРЕДНЯ АЗІЯ
ЄГИПЕТ
- **514 Р. ДО Н.Е.** - ПЕРЕМОГА НАД ПЕРСИДСЬКИМИ ВІЙСЬКАМИ (ЦАР ДАРІЙ I)
- **V - IV СТ. ДО Н.Е.** – СТВОРЕННЯ **ВЕЛИКОЇ СКІФІЇ**:
ПЕРША *ДЕРЖАВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ*
МОНАРХІЧНА
РАБОВЛАСНИЦЬКА
- **IV СТ. ДО Н.Е.** ЦАР **АТЕЙ** – РОЗКВІТ І ЗАНЕПАД **ВЕЛИКОЇ СКІФІЇ**
- **339 Р. ДО Н.Е.**- ПОРАЗКА ВІД МАКЕДОНІЇ (ФІЛІП II), ЗАГИБЕЛЬ АТЕЯ
- КІНЕЦЬ **III СТ. ДО Н.Е.** - УТВОРЕННЯ **МАЛОЇ СКІФІЇ**
СТОЛИЦЯ – **НЕАПОЛЬ СКІФСЬКИЙ** (ПОБЛИЗУ СІМФЕРОПОЛЯ)

ВЕЛИКА СКИФІЯ

Масштаб 1 : 6 500 000

- Велика Скифія у VII-IV ст. до н.е.
- Столиця скифських царів
- Похід перського царя Дарія проти скифів у 513 р. до н.е.; відступ персів
- Боспорська держава на початку V ст. до н.е.
- Територіальні придбання Херсонеса в IV ст. до н.е.
- Землі, приєднані до Боспору в V-III ст. до н.е.
- Володіння Ольвії
- Володіння Тіри
- Володіння Херсонеса в V ст. до н.е.
- Босфор
- Давньогрецькі назви
- Племена праслов'янських племен
- Скифські кургани
- Табір Дарія
- Перше грецьке поселення в Північному Причорномор'ї (VII ст. до н.е.)
- Найважливіші городища лісостепових племен
- Місця знаходок інших видатних старожитностей

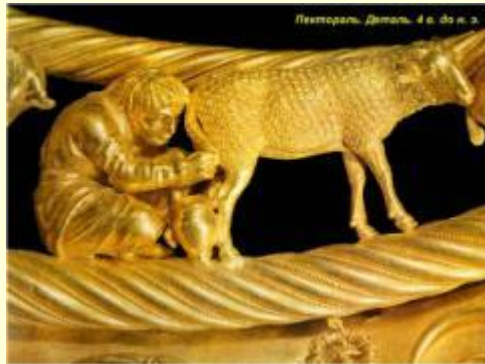
СКІФСЬКІ КУРГАНИ

ТОВСТА МОГИЛА

(ДНІПРОПЕТРОВЩИНА)

Золота пектораль, IV ст. до н.е.

ЧОРТОМЛИК

(М.НІКОПОЛЬ,
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛ.)

СОЛОХА

(С.ВЕЛИКА ЗНАМЕНКА,
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ.)

ГАЙМАНОВА МОГИЛА

(ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ.)

Чаша з зображенням скіфів.
Срібло з позолотою. IV ст. до н.е.

ЦАРСЬКИЙ КУРГАН

м. Керчь

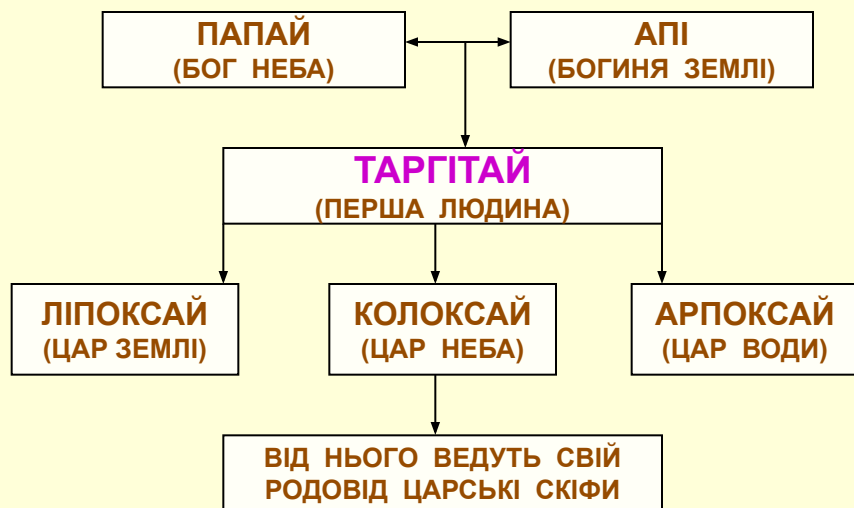
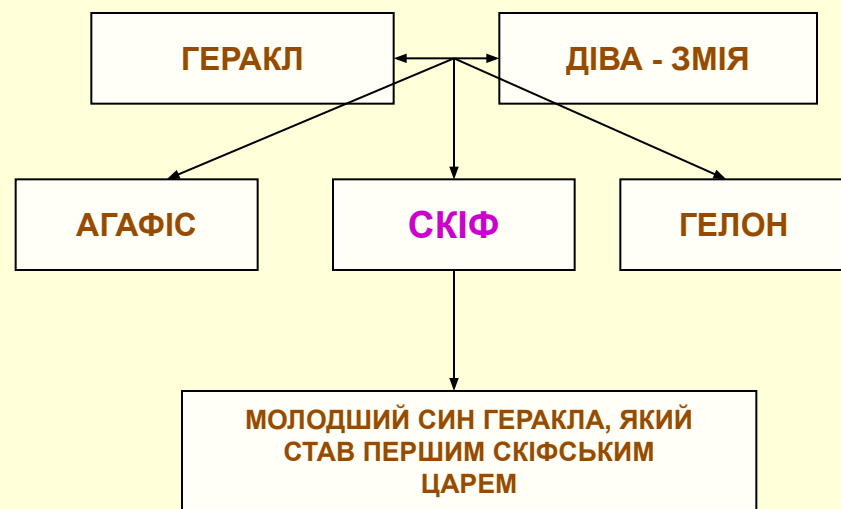

ПОХОДЖЕННЯ СКИФІВ

ГРЕЦЬКА ЛЕГЕНДА

СКИФСЬКА ЛЕГЕНДА

САРМАТИ

САРМАТИ, РОКСОЛАНИ, АЛАНИ
III СТ. ДО Н.Е. - III СТ. Н.Е.

САРМАТИ – ОПЕРЕЗАНИ МЕЧЕМ

МЕЖИРІЧЧЯ ДНІПРА І ДУНАЮ

ПАНУВАННЯ МАТРІАРХАТУ (“КЕРОВАНІ ЖІНКАМИ”

ЦАРИЦІ ТОМИРИС, АМАГУ ТА ІНШІ)

ПЕРЕХІДНИЙ ЕТАП ВІД РОДОПЛЕМІННИХ ВІДНОСИН ДО
РАННЬОКЛАСОВИХ

КОНФЕДЕРАЦІЯ ПЛЕМЕННИХ СОЮЗІВ

ПОВНОЦІННОЇ ДЕРЖАВИ **НЕ** БУЛО

372 Р. – АЛАНИ (ДОМІНУЮЧІ В КОНФЕДЕРАЦІЇ) РОЗБИТІ **ГОТАМИ**

АНТИЧНІ МІСТА - ДЕРЖАВИ

ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я –

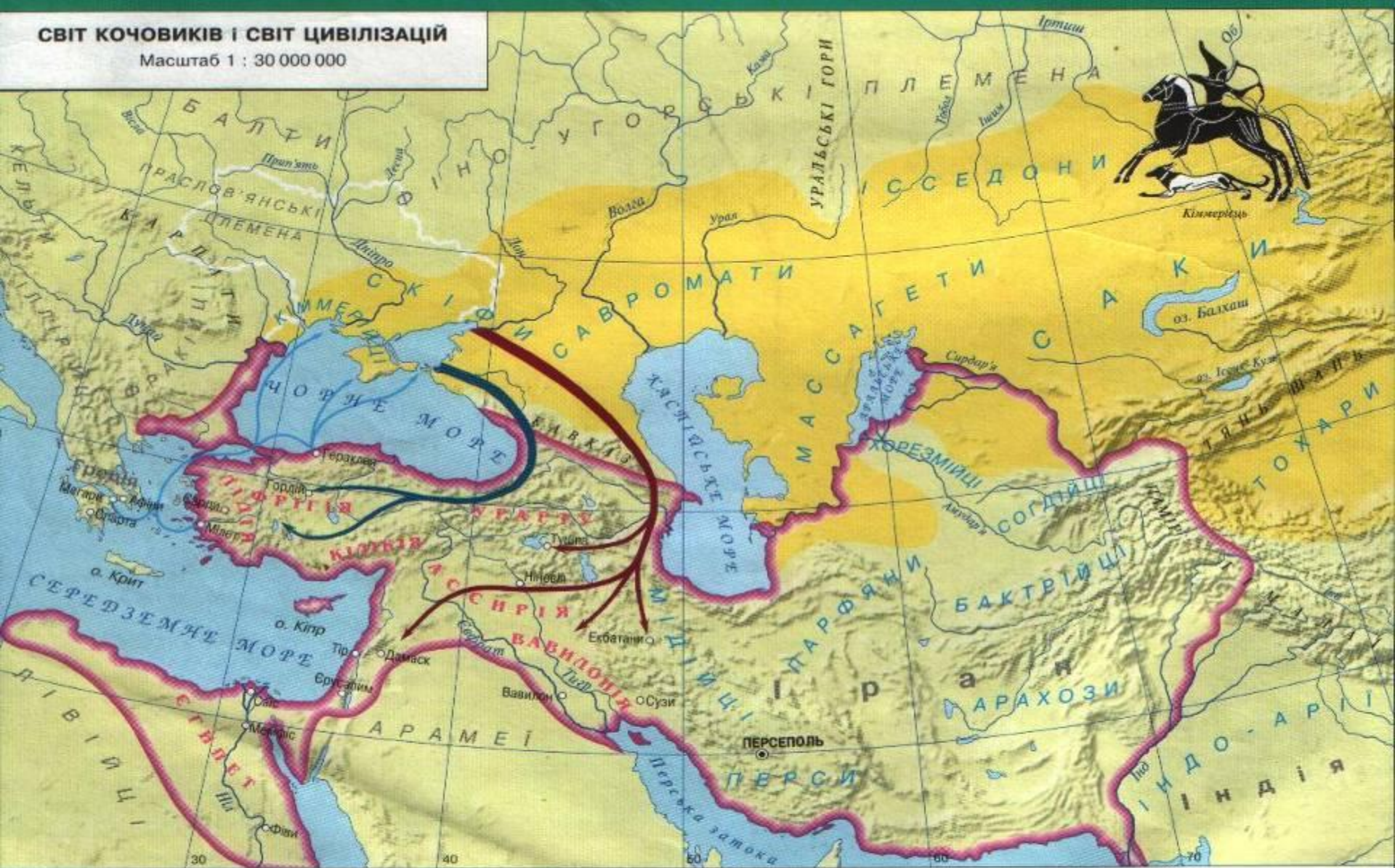
ПОЛІТИЧНІ УТВОРЕННЯ, ЯКІ ВИНИКЛИ В ПРОЦЕСІ ВЕЛИКОЇ ГРЕЦЬКОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ VIII – VI СТ. ДО Н.Е.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЕЛІНСЬКОЇ МІГРАЦІЇ:

- **ДЕМОГРАФІЧНА – ПЕРЕНАСЕЛЕННЯ МАТЕРИКОВОЇ ГРЕЦІЇ**
- **ЕКОНОМІЧНА:**
  - АГРАРНА – НЕСТАЧА ЗЕМЛІ В МЕТРОПОЛІЇ**
  - ТОРГІВЕЛЬНА – ПОШУКИ РИНКУ ЗБУТУ ТОВАРІВ**
  - ПОШУКИ СИРОВИНИ: ЗЕРНА, МЕТАЛУ, БУДІВЕЛЬНОГО ЛІСУ ТОЩО**
- **СОЦІАЛЬНА – БОРОТЬБА МІЖ АРИСТОКРАТАМИ ТА ДЕМОСОМ**

СВІТ КОЧОВИКІВ І СВІТ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Масштаб 1 : 30 000 000

- САКИ** Індо-іранські (арійські) племена у VII ст. до н.е.
- Район розселення кочових племен**
- ФРІГІЯ** Близькосхідні держави VIII – VII ст. до н.е.
- Походи кімерійців у VIII ст. до н.е.**

- Походи скіфів у VII ст. до н.е.**
- Шляхи грецької колонізації Північного Причорномор'я у VII – VI ст. до н.е.**
- Межі Перської держави наприкінці VI ст. до н.е.**

ВЕЛИКА СКИФІЯ

Масштаб 1 : 6 500 000

- Велика Скифія у VII-IV ст. до н.е.
- Територіальні придбання Херсонеса в IV ст. до н.е.
- Праслов'янські племена
- Скифські кургани
- Найважливіші городища лісостепових племен
- Місця знахідок інших видатних старожитностей
- Столиця скифських царів
- Табір Дарія
- Перше грецьке поселення в Північному Причорномор'ї (VII ст. до н.е.)
- Похід перського царя Дарія проти скифів у 513 р. до н.е.; відступ персів
- Боспорська держава на початку V ст. до н.е.
- Землі, приєднані до Боспору в V-III ст. до н.е.
- Володіння Херсонеса в V ст. до н.е.
- Володіння Ольвії
- Володіння Тіри
- Босфор
- Давньогрецькі назви

КОЛОНІЯ	ЧАС ІСНУВАННЯ	МІСЦЕ ЗНАХОДЖЕННЯ
ІСТРІЯ	СЕРЕДИНА VII СТ. ДО Н.Е.	ПОНИЗЗЯ ДУНАЮ
БОРИСФЕНІДА	СЕРЕДИНА VII СТ. ДО Н.Е.	БЛИЗЬКО М. ОЧАКІВ, МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛ.
ОЛЬВІЯ (ЩАСЛИВА)	I ПОЛОВИНА VI СТ. ДО Н.Е.	ПРАВИЙ БЕРЕГ БУЗЬКОГО ЛИМАНУ
ПАНТІКАПЕЙ (РИБНИЙ ШЛЯХ)	I ПОЛОВИНА VI СТ. ДО Н.Е.	М. КЕРЧ
ФЕОДОСІЯ	I ПОЛОВИНА VI СТ. ДО Н.Е.	М. ФЕОДОСІЯ
ТІРА	II ПОЛОВИНА VI СТ. ДО Н.Е. – ПОЧАТОК V СТ. ДО Н.Е	М. БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ (Гирло р. Дністер)
КЕРКІНІТІДА	II ПОЛОВИНА VI СТ. ДО Н.Е. – ПОЧАТОК V СТ. ДО Н.Е	М. ЄВПАТОРІЯ
ХЕРСОНЕС	V СТ. ДО Н.Е	М. СЕВАСТОПОЛЬ
БОСПОРСЬКЕ ЦАРСТВО	V СТ. ДО Н.Е	КЕРЧЕНСЬКИЙ, ТАМАНСЬКИЙ ПІВ-ІВ, ПРИАЗОВ'Я

РУЇНИ ХЕРСОНЕСУ
(СУЧАСНИЙ СЕВАСТОПОЛЬ)

Колонія- це територія компактного поселення людей з інших держав

Метрополія – держава, яка володіє колоніями.

ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ МІСТ – КОЛОНІЙ

I. ГРЕЦЬКИЙ – VII СТ. ДО Н.Е. – I СТ. ДО Н.Е.

II. РИМСЬКИЙ – I СТ. ДО Н.Е. – IV СТ. Н.Е.

- **ДЕРЖАВНЕ ЖИТТЯ**

МІСТА – КОЛОНІЇ

рабовласницькі республіки

ДЕМОКРАТИЧНІ

АРИСТОКРАТИЧНІ

- **ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА**

РАДА І НАРОДНЕ ВІЧЕ

ВИКОНАВЧА ВЛАДА

КОЛЕГІЯ АРХОНТІВ (ВИЩА ПОСАДОВА ОСОБА В МІСТАХ-ДЕРЖАВАХ) АБО ТИРАН

- **ГОСПОДАРСЬКЕ ЖИТТЯ**

- ЗЕМЛЕРОБСТВО

- СКОТАРСТВО

- РИБАЛЬСТВО

- ВИНОГРАДАРСТВО

- РЕМІСНИЦТВО

- ТОРГІВЛЯ

- ВИГОТОВЛЕННЯ ГРОШЕЙ

- **ДУХОВНЕ ЖИТТЯ**

- РОЗВИТОК ПИСЕМНОСТІ

- ПРАЦЮВАЛИ ТЕАТРИ, БІБЛІОТЕКИ

- ВІДКРИВАЛИСЬ ШКОЛИ, ГІМНАЗІЇ

- РОЗВИТОК НАУКИ, МИСТЕЦТВА

- ПОКЛОНЯЛИСЬ АПОЛЛОНУ

480 Р. ДО Н.Е. — ВИНИКЛО
БОСПОРСЬКЕ ЦАРСТВО

РАБОВЛАСНИЦЬКА МОНАРХІЯ

**107 Р. ДО Н.Е. — ПОВСТАННЯ РАБІВ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ
САВМАКА**

IV СТ. Н.Е. БОСПОРСЬКЕ ЦАРСТВО СПУСТОШЕНЕ ГУНАМИ

ПЕРЕДСЛОВ'ЯНСЬКИЙ ПЕРІОД перша пол. II тис. - I тис. до н.е.

ПРОБЛЕМИ ЕТНОГЕНЕЗУ СЛОВ'ЯНСТВА

ГЕРОДОТ – **СКІФИ-ЗЕМЛЕРОБИ**

СЕРЕДНЄ ПОДНІПРОВ'Я, VI – IV ст. до н.е.

ПЛІНІЙ СТАРШИЙ, КОРНЕЛІЙ ТАЦИТ, ПТОЛЕМЕЙ (РИМСЬКІ
АВТОРИ) – **ВЕНЕДИ** II ст. до н.е – II ст. н.е.

МІЖ РР. ОДРОЮ І ДНІПРОМ, БІЛЯ КАРПАТ
(ПРЕДКИ СХІДНИХ І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН)

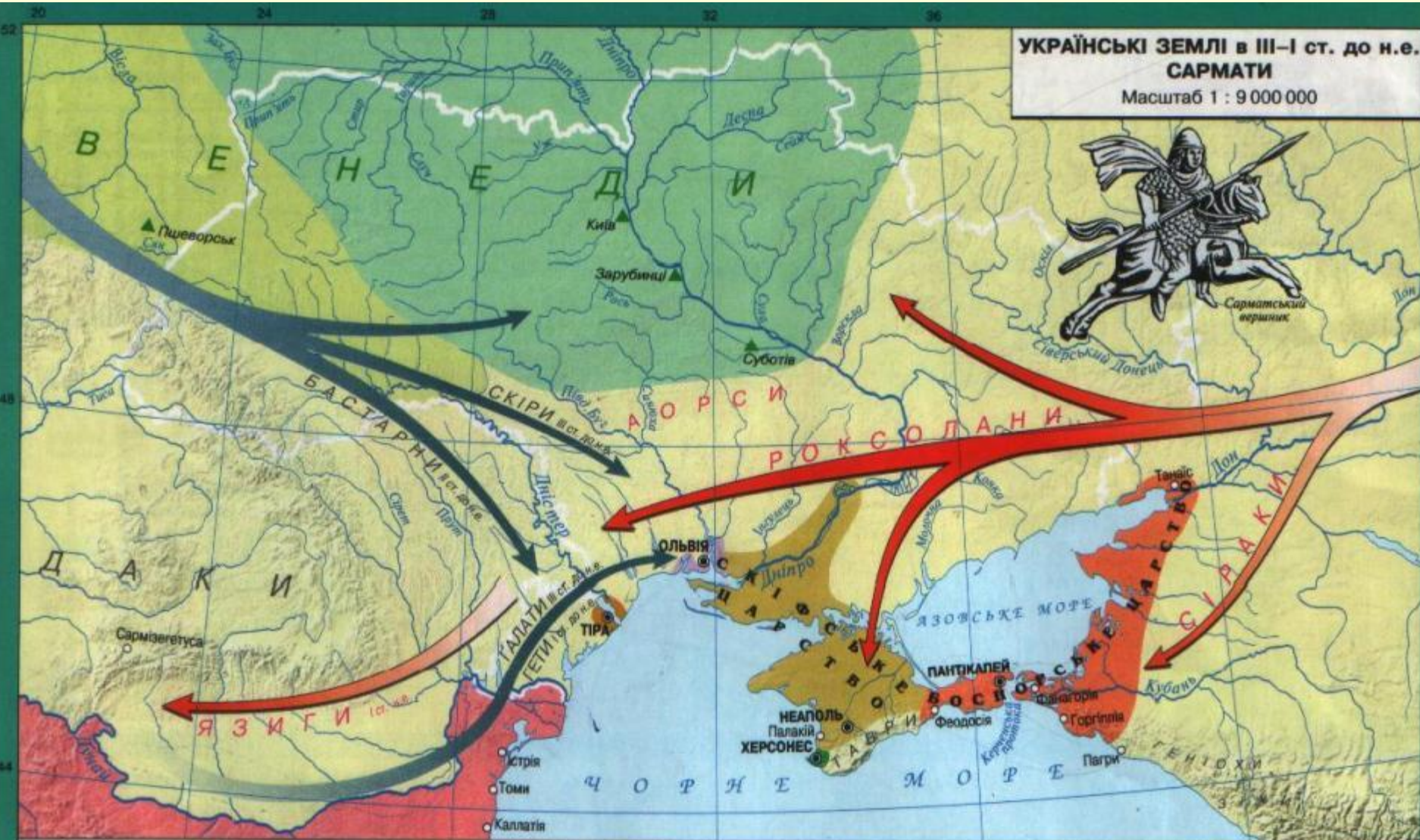
ПРОКОПІЙ КЕСАРІЙСЬКИЙ,

МАВРИКІЙ СТРАТЕГ, ЙОРДАН (ВІЗАНТІЙСЬКІ ІСТОРИКИ)

АНТИ - ЛІВОБЕРЕЖЖЯ, ВІД СЕР. ТЕЧІЇ ДНІПРА ДО ДНІСТРА, III – VII ст.

СКЛАВЕНИ – ПОЛІССЯ, ВОЛИНЬ, ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ, ГАЛИЧИНА

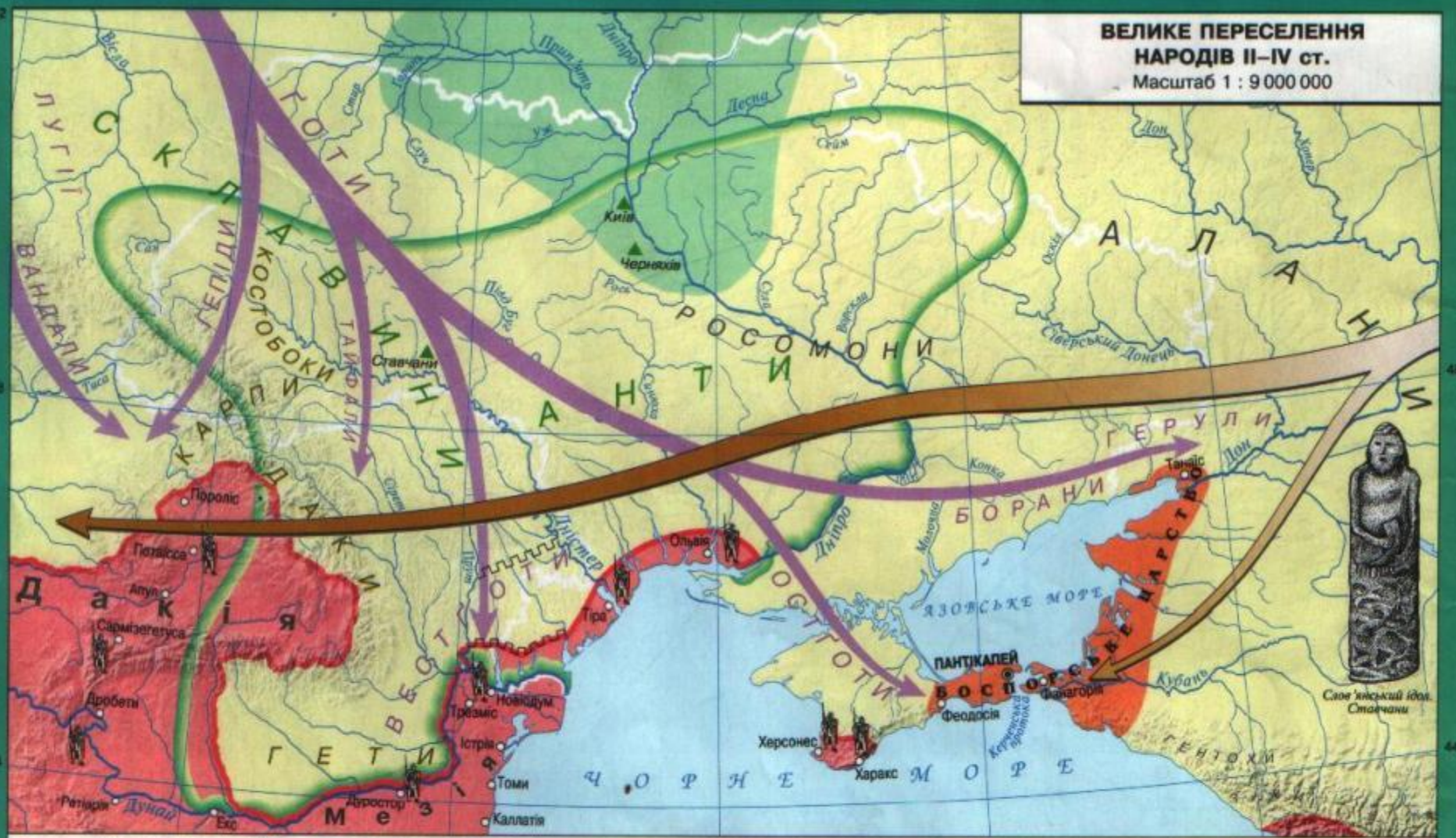
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ в III-I ст. до н.е.
САРМАТИ
 Масштаб 1 : 9 000 000

	Переселення сарматів у III-I ст. до н.е.		Переселення інших племен		Райони розселення племен зарубинецької культури (II ст. до н.е. - II ст. н.е.)		Місця знахідок видатних слов'янських старожитностей
	Найбільші сарматські племена		Слов'янські племена		пшеворської культури (II ст. до н.е. - IV ст. н.е.)		Володіння Римської імперії на межі ер

ВЕЛИКЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ II-IV ст.

Масштаб 1 : 9 000 000

Слов'янський ідол. Ступчани

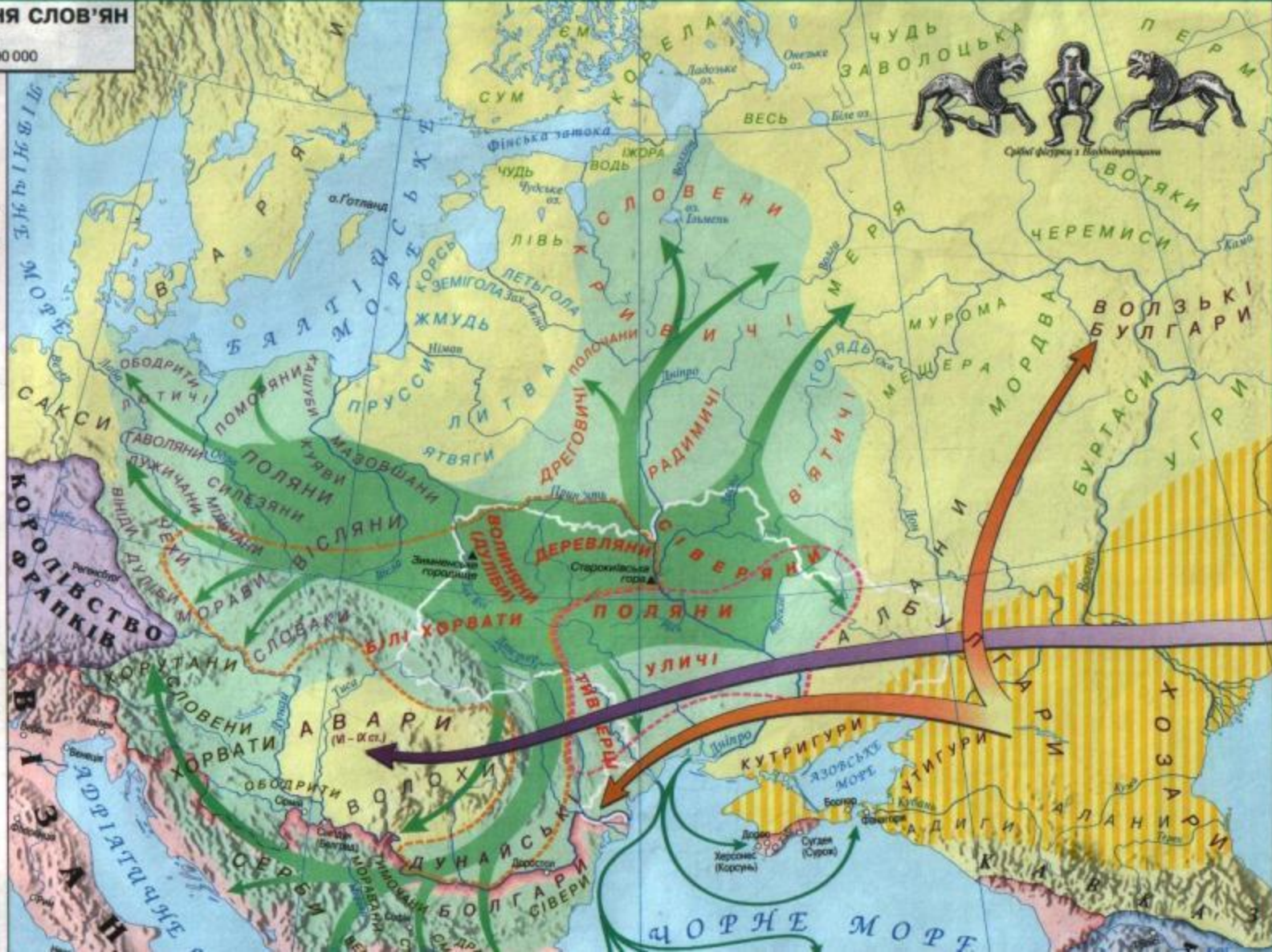
Володіння Римської імперії в II ст.	Переселення германських племен у II-III ст.	АНТИ Слов'янські племена	Межі поширення черняхівської культури (II - V ст.)	Район розселення слов'янських племен киявської культури (III - V ст.)
Основні пункти розміщення римських військ	ГОТИ Германські племена	КАРПИ Фракійські племена	Втручання гунів наприкінці IV ст.	Місця знахідок видатних слов'янських старожитностей

V – VII ст. - ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВ'ЯН

ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ СЛОВ'ЯН V–VIII ст.

Масштаб 1 : 14 000 000

- Території, заселені слов'янами на початку нашої ери
- Напрямки розселення слов'ян у V–VIII ст.
- Морські походи слов'ян
- Район розселення антів (ленківська культура V–VII ст.)
- Район розселення склавенів (празька культура V–VII ст.)
- Найдавніші політичні центри східних слов'ян
- Кордони держав на 565 р.:**
  - Візантійської імперії
  - Королівства франків
  - Держави Сасанідів
  - Володіння Тюркського каганату (на 581 р.)
  - Переселення аварів у другій половині VI ст.
  - Переселення болгар у другій половині VII ст.
  - Території, заселені слов'янами на кінець VIII ст.
- Племена і союзи племен VII–VIII ст.:**
  - В'ЯТИЧІ східні слов'яни
  - ПОЛЯНИ східнослов'янські племена – предки українців
  - ВІСЛЯНИ західні слов'яни

ОСНОВНІ ЗНЯТТЯ

- ЗЕМЛЕРОБСТВО (підсічне орне)
- ОСІЛЕ СКОТАРСТВО
- РИБАЛЬСТВО
- МИСЛИВСТВО
- РЕМЕСЛО

ПЛЕМЕНА ЖИЛИ СУСІДСЬКОЮ
ОБЩИНОЮ

- VI – VII ст. ВІДБУВСЯ
РОЗПАД
ПЕРВІСНООБЩИННИХ
ВІДНОСИН

- ЗАРУБИНЕЦЬКА КУЛЬТУРА
(БЕЗПЕРЕЧНО СЛОВ'ЯНСЬКА КУЛЬТУРА)

II ст. до н. е. – II ст. н.е.

(ВЕНЕДИ)

- ЧЕРНЯХІВСЬКА КУЛЬТУРА

II – V ст.

(АНТИ)

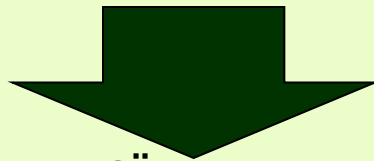
“ Ці племена, склавини й анти, не підлягають одній людині, а з давніх-давен живуть у демократії, тому про все, що для них корисне чи шкідливе, вони обмірковують спільно ”, -

Прокопій Кесарійський, VI ст.

АНТИ

- **IV** СТ. – СТВОРЕНО АНТСЬКЕ ЦАРСТВО – ПЕРША ПРАУКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА
- **III – IV** СТ. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПЛЕМЕН:
  - ЗЕМЛРОБСТВО
  - УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ ПРАЦІ – ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛІЗНИХ СЕРПА, КОСИ
  - РОЗВОДИЛИ ВЕЛИКУ І ДРІБНУ РОГАТУ ХУДОБУ, СВИНЕЙ І КОНЕЙ
  - РЕМЕСЛО

ВІДОКРЕМЛЕННЯ РЕМЕСЛА ВІД СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

**ПОЧАТОК МАЙНОВОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ АНТСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА,
ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ КЛАСОВИХ ВІДНОСИН**

602 Р. АНТСЬКА ДЕРЖАВА ЗАГИНУЛА В БОРОТЬБІ З АВАРАМИ.